

Brisel + za Sveobuhvatni sporazum

Centar za društveni dijalog i regionalne inicijative je saglasan sa izrečenim **stavovima** o nedostacima i potrebi nastavka Unutrašnjeg dijaloga, pri čemu dodajemo i da je dijalog trebalo da prethodi pregovorima, a ne da bude završni čin istih.

Ovonedeljni događaji u Kosovskoj Mitrovici, kao i retorika koja se može čuti u Beogradu i u Prištini nedvosmisleno ukazuju da u narednom periodu možemo očekivati ubrzanje dinamike u pogledu rešavanja kosovskog pitanja, kao i nastavak pritisaka na obe strane, a pre svega na Beograd da postigne sveobuhvatni sporazum o normalizacija odnosa sa Prištinom. Uviđamo značaj postizanja tog sporazuma za integraciju Srbije u EU, ali još važnije i za opstanak i osnaživanje srpskog naroda na Kosovu, jer je to, pored toga što je državni i nacionalni interes Republike Srbije, i stvar identiteta. Identitet je stub izgradnje svake društvene zajednice, te se ovo pitanje odnosi i na sve članove naše zajednice, bili oni na Kosovu ili širom Srbije.

Osvrt na (ne)uspešnost pregovora

Pre naših predloga, moramo se kratko osvrnuti na dosadašnji tok pregovora i postaviti pitanje kako smo došli u situaciju da se u ovom trenutku od Srbije zahteva da za, još uvek maglovitu i u obuhvatu nejasnu Zajednicu srpskih opština podržimo Kosovo na putu članstva u Ujedinjenim nacijama? Kako smo od izraženog stava «ništa nije dogovoreno dok se sve ne dogovori», prvo sproveli skoro sve što je dogovoreno, bez da se obezbedimo i uslovimo sprovođenje celokupnog sporazuma sprovođenjem ključnih tačaka od strane druge strane potpisnice.

Mi smo u prethodnom periodu, ispunili gotovo sve članove Briselskog sporazuma, integrisanje policije i civilne zaštite i sudstva, sprovođenje izbora i učešće Srba u kosovskim instiucijama, slobodu kretanja, telekomunikacije i na taj način promenili faktičko stanje na terenu, a za uzvrat smo ostali na tome da nešto o čemu smo govorili i 2013. i 2015. godine kao «krunskom dragulju» sporazuma, a to je Zajednica srpskih opština, još uvek nije sprovedeno. Izražavamo veliku zabrinutost zbog neuspeha pregovaračke strategije usled kojeg, priterani u ćošak, ispada kako sada tek treba da se izborimo za ono što smo dobili sporazumom, i to dajući zauzvrat podršku članstvu Kosova u UN. **Da zaključimo, Beograd je političku cenu Zajednice već platio sprovođenjem Briselskih sporazuma, UN stolica za Kosovo nije trebalo da bude ta cena.** Smatramo da u tom smislu Beograd mora pokazati više takta, mudrosti, i strategije kako bi Zajednica zaista bila taj, citiram, «ugaoni kamen opstanka i očuvanja srpskog naroda na Kosovu». Imamo u vidu težinu pregovaračke pozicije Beograda i pregovore na više nivoa koje Srbija vodi, ali to ne sme biti opravdanje za ad hoc pristup i neuspešnu strategiju.

Predlog

Iz gore navedenih razloga, neophodno je da se ta razmena ustupaka učini razumnom i da pre ovako velikog odricanja osiguramo da se niz političkih koraka sprovede na obe strane. Naša sugestija državnom vrhu tiče se tri neophodnosti koje omogućavaju osnaživanje srpskog naroda na Kosovu, a to su: suštinski jaka Zajednica srpskih opština; povećana prava i zaštita Srpske pravoslavne crkve i srpskog kulturnog nasleđa na Kosovu; kao i uključivanje kosovskih Srba u Briselski proces i dugoročno jačanje i osnaživanje kredibilnih srpskih političkih predstavnika.

Prva neophodnost

Zajednica mora da bude formirana na način da omogući opstanak i dugoročno osnaživanje srpskog naroda na Kosovu, kako u deset većinski srpskih opština tako i u ostalim opštinama u kojima Srbi žive, i to na sledećim osnovama:

- 1) Zajednici se mora omogućiti "izvršna nadležnost" u oblastima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, ekonomskog razvoja i urbanog i ruralnog planiranja, koja joj se u Prištini osporava, kako bi Zajednica uopšte imala bilo kakvog smisla za srpski narod. Ove četiri oblasti su ključne za funkcionisanje svakodnevnog života u srpskim sredinama, i u mnogobrojnim istraživanjima sprovedenim na Kosovu su navedene kao osnova dugoročnog opstanka. U tom smislu su od posebnog značaja obrazovanje i zdravstvo koje zajedno zapošljavaju nekoliko hiljada radnika.
- 2) Kontinuirano transparentno finansiranje Zajednice od strane Beograda, sa mogućnošću Prištine da ima uvid, ali ne i da menja namenu ovih sredstava. Zajednica mora dobijati finansije iz Beograda dok god privatni sektor ne ojača dovoljno da postane stub ekonomskog razvoja.

3) Zajednici se mora omogućiti da poseduje i upravlja imovinom, i formira i ima vlasništvo nad kompanijama koje pružaju lokalne usluge iz delokruga Zajednice, kao i sklapanje ugovora, uključujući i ugovore o radu;

4) Zajednica mora imati mogućnost zapošljavanja javnih službenika, ono što joj se onemogućava odlukom Ustavnog suda Kosova iz 2015. godine. Jer samo na ovaj način Zajednica može da inkorporira one radnike u državnim organima Republike Srbije koji za sada nisu integrisani u kosovski sistem i iz očiglednih razloga neće moći (poreska uprava, itd.).

5) Raspored sredstava Zajednice po opštinama članicama mora biti pažljivo metodološki isplaniran, jer nepravedna raspodela može dovesti do političkih podela unutar same Zajednice, kao i do neravnomernog regionalnog razvoja koji nesumnjivo dovodi do iseljavanja stanovništva;

6) Zajednica bi trebalo da formira i Kancelariju za lokalni ekonomski razvoj, Kancelariju za pravnu pomoć, kao i da oformi kreditni fond. Ove institucije bi se bavile, redom: zajedničkim projektima u susednim opštinama, na osnovu generalnog urbanističkog plana Zajednice; nerešenim imovinsko-pravnim pitanjima, i slučajevima predviđenim po sporazumima o katastru; i podrškom privrednika u opštinama članicama i nakon povlačenja donatora, dok bi Srbija mogla da bude kreditor ovog fonda.

7) Zajednica mora preuzeti ključnu ulogu u funkcionisanju Univerziteta u Kosovskoj Mitrovici i napraviti ozbiljne reforme, tj. ojačati ljudske i institucionalne kapaciteta i fokusirati se na oblasti društveno-humanističkih nauka značajnih za opstanak i jačanje prava srpskog naroda na Kosovu, i jačanje departmana prirodnih nauka. U prvim redovima to su zanimanja poput inženjera vodoprivrede, elektrotehnike, informatike i rudarstva, antropologa, politikologa, etnologa i albanologa.

Ovakvo osnažena Zajednica može biti preduslov za saglasnost Srbije za stolicu UN za Kosovo, i samo ovakva Zajednica može biti osnova za dugoročni proces pomirenja i opstanak srpskog stanovništva na Kosovu.

Druga neophodnost

Upravo zbog (gorepomenutog) identiteta, Srbija kroz Sporazum mora osigurati autonomiju i imovinu Srpske pravoslavne crkve, što Ahtisarijev plan donekle omogućava. U tom smislu, Sporazum mora da garantuje Srbiji da Kosovo neće, pri ulasku u UNESCO, srpsko kulturno nasleđe tretirati kao sopstveno, već isključivo kao nasleđe Srpske pravoslavne crkve na Kosovu. Sadašnja praksa i u Prištini i u Tirani je da se u pojavnom i javnom takvo nasleđe predstavlja kao pravoslavno nasleđe na Kosovu, bez ikakvog prefiksa srpsko, što je nedostojanstveno falsifikovanje istorije.

Treća neophodnost

I na kraju, ali ne i najmanje važno, nakon postizanja Sporazuma, postoji nužnost da se odrekemo praksi podela Srba na Kosovu na "naše" i "njihove", na "lojalne" i "izdajnike". Posledice takvog pristupa su vidljive u poslednjih nekoliko meseci, a dugoročno će tek početi da se osećaju. Beograd mora odustati od apsolutne kontrole srpskih političkih predstavnika na Kosovu.

Politika je umetnost mogućeg, i zahteva promišljanje i kreativnost, a promišljanje zahteva slobodnu volju. U skučenom političkom prostoru Kosova slobodna volja i kreativnost srpskih političkih predstavnika prave razliku između katastrofalnih grešaka i genijalnih rešenja. Trenutna srpska politička elita na Kosovu, nastala na selektivnom izboru Beograda, nema dovoljno kapaciteta da očuva i ostvari ono što je u ovakvom političkom trenutku i u godinama koje dolaze realno moguće, a to je ostvarivanje potencijala i osnaživanje srpskog naroda zarad njegovog opstanka na Kosovu. To bi bila i najveća patriotska dužnost. Sledeći, i svaki izbori nakon Sporazuma moraju biti fer i slobodni, i Beograd mora svesrdno podržati pobednike, ko god da su.

Smatramo da bi kosovski Srbi trebalo da postanu aktivni učesnici u Briselskom procesu, a pogotovo u finalnoj fazi istog. Sve strane govore da im je cilj normalan život kosovskih Srba, a niko ne pokušava da ih uključi u proces koji direktno utiče na njihov život. Dakle, Sporazum bi trebalo da bude prihvaćen i od strane kosovskih Srba, južno i severno od Ibra.